

מקורות התורה

36 - מקור התלמוד ו'עת לעשות לה'

מכללת מבשרת ירושלים

A] EIT LA'ASOT LASHEM

1. עת לעשות לה' הִפְרוּ תוֹרַתְךָ

תהלים קיט:קכו

2. ורבותינו דרשו ממנו שטובצין על דברי תורה כדי לעשות סייג וגדר לישראל כגון גדעון ואלהי צהר הכרמל שהקריבו צמח

רש"י שם

3. ואומר: (תהלים קיט) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'. רבי נתן אומר: הפרו תורתך משום עת לעשות לה'

ברכות נד.

4. עת לעשות לה' - כשזא עת לעשות דבר לשמו של מקום - מותר להפך זו תורה

רש"י יומא סט.

- What criterion does Rashi require here for the use of the principle?

5. אמר ריש לקיש: פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה, דכתיב: (שמות לד:א) אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: יישר כחך ששברת!

מנחות צט.

- How did Moshe make the decision to break the luchot?

6. דהא רבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא, ודרשי הכי: עת לעשות לה' הפרו תורתך, אמרי: מוטב תיעקר תורה, ואל תשתכח תורה מישראל

תמורה יד.

- What appear to be the parameters for the use of the principle of eit la'asot?

7. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה, כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו [כולם] כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ז

8. הואיל ויש לבית דין ... להתיר איסורי תורה לפי שעה ... ראצ"ד: ואם גרע לפי צורך שעה כגון חליכו צהר הכרמל אף זה דבר תורה הוא עת לעשות לה' הפרו תורתך

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ט

- How does the Ravad connect the concept of Eit La'asot with the principle of hora'at sha'ah. Who has the power to exercise it?
- Is the permission to create an Oral Law text a temporary 'dispensation'? How long has it been going on for?

Background: the Gemara is dealing with women who had to bring bird korbanot after giving birth. The price of birds increased dramatically and R. Shimon ben Gamliel wanted to intervene to bring the prices down

9. מעשה שעמדו קניני בירושלים בדינר זהב. אמר רבן שמעון בן גמליאל: המעון הזה! לא אלין הלילה עד שיהיה בדינרין! בסוף נכנס לב"ד ולמד: האשה שיש עליה ה' לידות ודאות, ה' זיבות ודאות - מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. ועמדו קניני ביום ההוא ברבעתים

כריתות ח.

10. אע"פ שהיקל על דברי תורה עת לעשות לה' הוא שאלמלי לא ימלאו יחדלו מלכבדו אפילו אחד ויאכלו זקדשים צטומאח הגוף

רש"י שם

- What rationale is Rashi bringing for eit la'asot? How is the equation to be weighed?

11. והשם יתב' יודע שאני לא סרתי היותי מתירא הרבה מאד לחבר הדברים אשר ארצה לחברם בזה המאמר, מפני שהם ענינים נסתרים, לא חובר כלל בהם ספר זולתי זה באומתנו בזמן הגלות הזה, ואיך אתחיל אני עתה ואחבר בהם. אבל נשענתי על שתי הקדמות. האחת מהם אמרם בכמו זה הענין, עת לעשות לה' הפרו תורתך. והשנית אמרם, וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ועל שתי הקדמות אלה נשענתי במה שחברתי בקצת פרקי זה המאמר

ספר מורה הנבוכים פתיחה

- What is the Rambam's concern in writing the Moreh Nevuchim, and what are his justifications?
- Does the writing of this sefer constitute a new 'eit la'asot' or the same one that allowed the creation of the Talmud?

12. והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר: (רות ב') והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים: ה' עמכם, ויאמרו לו: יברכך ה'; ואומר: (תהלים קי"ט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר: הפרו תורתך משום עת לעשות לה'.

ברכות נד.

13. ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך - פעמים שמצטלים דברי תורה כדי לעשות לה'. אף זה, המתכוין לשאול לשלום חצרו זה ראונו של מקום, שנאמר זקש שלום ורדפכו, מותר להפך תורה ולעשות דבר הנראה חסור

רש"י שם

14. זמר אשה - וקול זמר פנויה נכרית היא ג"כ בכלל ערוה ואסור לשמוע זין כהן וזין ישראל. ומ"מ אם הוא בדרך זין העכו"ם או צעיר והוא חנום שא"א לו למחות כיון דלא מלינו דמקרי ערוה מדאורייתא מותר לקרות ולצרך דאל"כ כיון שאנו שרויין זין העכו"ם נתצטל מתורה ותפלה וע"ז נאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך אך יתאמץ לצו לכיין להקדושה שהוא עוסק ולא יתן לצו לקול הזמר

משנה ברורה סימן עה ס'ק יז

15. ויש עוד סניף להתיר זמירות קודש עפ"י מה שכתב הרמ"א באבהע"ז סי' כ"א, שכל שאינו עושה דרך חיבה רק כוונתו לשם שמים, מותר. כיון שהמזמרים זמירות קודש ג"כ מתכוונים לש"ש, כדי לעורר רגשות דתיים אצל הבנות ולטעת בלבם חיבה לקדשי ישראל, יש לסמוך על המקילים. ועל במס' יומא (ס"ט). גבי שמעון הצדיק: עת לעשות לה' וכו' ובפירש"י שם. ובמס' תמורה יד: איתא שהתירו לכתוב דברי תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ואמרו: מוטב תיעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל

שו"ת שרידי אש חלק א סימן עז עמוד ריח

Circumstances in which eit la'asot has been invoked:

- Writing of the Oral Law
- Shimon Hatzadik going out to greet Alexander in the Bigdei Kehuna - Yoma 69a
- Women being allowed to dress as men to avoid the possibility of being attacked and raped by enemy soldiers - Sefer Chasidim 200
- Using a Book of Haftorot in shul
- Using God's name in social greeting
- Modern introduction of changes in women's learning
- Reading Shema when non-Jewish women are singing
- Mixed singing of Shabbat zemirot in a kiruv setting

B] THE SHIFT TO GEMARA

16. תנו רבנן: העוסקין במקרא - מדה ואינה מדה, במשנה - מדה ונוטלין עליה שכו, בתלמוד - אין לך מדה גדולה מזו, ולעולם הוא רץ למשנה יותר מן התלמוד. הא גופא קשיא, אמרת: בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו, והדר אמרת: ולעולם הוא רץ למשנה יותר מן התלמוד! - אמר רבי יוחנן: בימי רבי נשנית משנה זו, שבקו כולא עלמא מתניתין ואילו בתר תלמודא. הדר דרש לה: ולעולם הוא רץ למשנה יותר מן התלמוד.

בבא מציעא לג.

17. רב אשי ורבינא סוף הוראה

בבא מציעא פו.

18. סוף הוראה - סוף כל האמוראין, עד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה שאלה נשאלת צטעם המשנה צצית המדרש, או שאלה על מעשה המאורע צדין ממון או איסור וכיתר - כל אחד ואחד אומר טעמו, ורצ אשי ורבינא סידרו שמועות אמוראין שלפניהם, וקצבו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אלא המשנה הראויה והשנויה לה, והקשו קושיות שיש להשיב ופירוקים שראוים לתרץ הס והאמוראים שעמם, וקצבו הכל צגמרא, כגון: איתביב מיתבי ורמינכי איבעיא להו, והתרואים שעליהן, מה ששיירו אותן שלפניהן, ואותן שאמרו לפניהם הקושיות והתירוין שעליהם לא קצבו צגמרא על סדר המסכתות והמשנה שסידר רבי, וצאו רצ אשי ורבינא וקצבו

רש"י שם

19. מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. אמר רב אחא בריה דרבא, אף אני אומר: מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד

גיטין נט.

20. כל מי שעמד אחרי ואחרי אותה החבורה הנכבדה לא היתה מטרתו אלא להבין דברי המשנה, ולא חדלו דור אחר דור מלעיין בה ולפרשה, כל חכם לפי ידיעתו והבנתו, ונחלקו במשך השנים בפירוש מקצת הלכות שבה. ולא היה דור שלא עיין בה וחדש ממנה חדשים ולמד ממנה למודים, עד שהגיע הזמן לרבינא ורב אשי שהם סוף חכמי תלמוד. ונתיחד רב אשי לחברם, וראה לעשות בדברי כל מי שהיה אחר רבינו הקדוש כמו שעשה רבינו הקדוש בדברי כל מי שהיה אחרי משה, אסף כל שמועות בעלי השמועות, ודברי עיון של המעיינים, ופירושי המפרשים, ובירר הקבלות ואספם. וכללה ידיעתו את הכל במה שחננו ה' מאורך הרוח ואהבת הלמוד, וחבר התלמוד, וקבע מטרתו בו ארבעה דברים.

האחד, ביאור המשנה וכל הפירושים השונים שנאמרו על לשונות המשנה שאין להם הכרע, וטענת כל מפרש על חבירו, ובירור הטענה הצודקת, וזו היא המטרה העיקרית במטרתו.

והשני, פסק הלכה כדברי אחד החולקים שנחלקו במשנה, או בפירושה, או במה שנלמד ממנה, או במה שדמוהו לדברי המשנה.

והשלישי, והחדשים שחדשו מן המשנה חכמי כל דור, וביאור הכללים והראיות שלמדו מהם, והסמיכם לדברי התנאים שדברו במשנה, עד שנקבע מדבריהם מה שנקבע, והגזירות, והתקנות, שנעשו מאחר רבינו הקדוש עד זמנו.

והרביעי, דרשות המתאימות לענין כל פרק שיזדמן שראוי בו הדרש

הקדמת הרמב"ם למשנה

C] TALMUD BAVLI

- on 4 Sedarim - (1) Moed, (2) Nashim, (3) Nezikin, (4) Kodshim plus Berachot and Nidda
- contains 2711 blatt (5422 pages)
- first organized by Abbaye and Rava (c.330), main organization by Rav Ashi (c.400) and Ravina II (c.475)
- final completion by the Savoraim (c. 550) and committed to written form sometime between 6th and 8th Century

21. מאי 'בבל'? אמר רבי יוחנן: בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד. בְּמִחְשָׁבֵי הַלְשִׁיבָנִי כְּמַתִּי עוֹלָם (איכה ג:). אמר רבי ירמיה: זה תלמודה של בבל
 סנהדרין כד.

22. בלולה במקרא ובמשנה וכו' - פירש רבינו תם דבתלמוד שלנו אנו פוטרין עלמנו ממה שאמרו חכמים (מסכת ע"ג יט.) לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בש"ס אף על פי כן אנו קוראים בכל יום פרשת התמיד ושונים במשנת איזוהו מקומן וגורסין רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות וכו'.
 תוספות סנהדרין כד.

D] HISTORICAL CONTEXT TO THE FORMATION OF THE TALMUD BAVLI

423 BCE	Destruction of the First Temple and start of the Babylonian community
c.190 CE	Beginning the migration of students of R. Yehudah Hanasi from Israel to Bavel
c.200	Shmuel leaves Israel to set up a yeshiva in Nehardea in Bavel
220	Rav , a student of R. Yehudah HaNasi emigrates to Bavel setting up yeshivot, eventually the great yeshiva at Sura
228	With the death of R. Yehudah Nessiah (grandson of R. Yehudah Hanasi) the mantle of great Torah leadership passes to Bavel
247	Rav dies
c.235-284	Roman empire declines into anarchy. Jewish life in Israel becomes more difficult. The remaining Rabbinic leaders of Israel include R. Yochanan and R. Shimon b. Lakish . <u>The beginnings of the formation of the Talmud Yerushalmi</u>
c.250	Rav Huna , a student of Rav, takes over in Sura
254	Shmuel dies
257	Rav Yehudah , a students of Rav, founds a new yeshiva in Pumpedisa
259	The Yeshiva in Nehardea is destroyed. Pumpedisa and Sura remain the pre-eminent world yeshivot for the next 800 years.
298	Rav Huna dies and Rav Chisda takes over at Sura
300	Rav Yehudah dies and Rabbah and Rav Yosef take over at Pumpedisa
c.310	Other leading Rabbis in Bavel include Rav Sheshet and Rav Nachman
313	Roman Emperor, Constantine converts to Christianity
325	Christian Counsel of Nicaea
326	Abbaye then Rava becomes the heads of Pumpedisa yeshiva. <u>Rava and Abbeya begin the process of redacting the Talmud Bavli</u>
330	Roman empire splits into Western (in Rome) and Eastern (in Constantinople)
350	Talmud Yerushalmi is produced as Jewish life in Israel draws to a close
352	Rava dies and Rav Nachman takes over in Pumpedisa and Rav Papa , a talmid of Abbaye founds a new yeshiva connected with Sura.
360	Julian 'the Apostate' made Roman Emperor - renounces Christianity and gives permission to the Jews to rebuild the Temple (soon withdrawn when he dies!)
371	Rav Ashi , a talmid of Rava, takes over as head of Sura together with Ravina I
377	Rav Zevid takes over in Pumpedisa
c.400	<u>Rav Ashi undertakes the main redaction of the Talmud Bavli</u>
410	The Sack of Rome
427	Rav Ashi dies
455	Mar b. Rav Ashi takes over as head of Sura
450-500	Increasing persecution for the Jews of Bavel
474	Ravina II takes over as head of Sura.
476	Fall of the Western Roman Empire
c.480	<u>Ravina II completes Rav Ashi's main redaction of the Talmud</u>
500	Ravina II dies and Sura Yeshiva is closed

Who's Who

Rashi	France, 11C
Rambam	Spain, 12C
Tosafot	France/Germany, 12/13C
Mishna Berura	R' Yisrael Meir HaKohen Kagan - Russia, 19/20C
Seridei Aish	R' Yaakov Yechiel Weinberg - Lithuania/Germany/Switzerland, 20C

The Seridei Aish

R' Yisrael Meir Kagan (new photo found in 2015)

